

Ηχοπαιδαγωγική: Μια σύντομη, χρηστική εισαγωγή

Δημήτριος (Δημήτρης) Σαρρής

ID: sarris.mysch.gr/site/sarris

Email: sarris@sch.gr

1. Γενικά

1.1. Ο όρος. Η λέξη «ηχοπαιδαγωγική» (Echopedagogics) (ΔΠΕ Μεσσηνίας 2017) ως συντόμευση του τίτλου του προγράμματος «Ηχοπαιδαγωγική: Εκπαίδευση που εστιάζει στον Ήχο» (το οποίο ξεκίνησε το 2014 στη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας και διευρύνθηκε σταδιακά σε εθνικό επίπεδο), χρησιμοποιείται πλέον σήμερα περισσότερο για να προσδιορίσει **ένα σύνολο μεθοδολογιών για την τάξη, οι οποίες έχουν επιτυχώς αναπτυχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος και βρίσκονται σε πορεία εφαρμογής, διεύρυνσης και διερεύνησης, στο χώρο της Εκπαίδευσης** (εικόνα 1).

1.2. Εστιασμός. Η Ηχοπαιδαγωγική και ως πρόγραμμα και ως σύνολο μεθοδολογιών **εστιάζει σε κάθε τρόπο ύπαρξης του ήχου**, και αξιοποιεί κεκτημένες γνώσεις και βιώματα από τους κατ' εξοχήν χώρους του ήχου – όπως είναι αυτός της μουσικής – συνδέοντας τις γνώσεις και τα βιώματα αυτά με την ευρύτερη ζωή και την καθημερινότητά μας.

εικόνα 1

1.3. Για τον εκπαιδευτικό. Ο Εκπαιδευτικός, ο γονιός και κάθε παιδαγωγός που θα ασχοληθεί με την Ηχοπαιδαγωγική, **αποκτά πρωτίστως σταδιακά ο ίδιος μια σχέση με τον ήχο**, τον πολιτισμό, την κουλτούρα και το γραμματισμό του, στοιχεία που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «πολιτεία του ήχου» (Σαρρής, 2020), «κοινωνία του ήχου», ακόμη και «οικονομία του ήχου». Ασκεί πρωτίστως ο ίδιος τον εαυτό του κινητικά, αισθητικά, αισθησιακά, κοινωνικά, πολιτικά, σε ένα βαθμό που θα του επέτρεπε να μεταφέρει όλα αυτά στην τάξη.

1.4. Για την εφαρμογή. Στη συνέχεια, ανάλογα διάφορα χαρακτηριστικά της μαθητικής ομάδας, της παιδαγωγικής ομάδας, της εκπαιδευτικής μονάδας αλλά και της κοινωνίας γύρω από αυτή, ο εκπαιδευτικός εισάγει τις κατάλληλες μεθοδολογίες, με δράσεις, κατασκευές, διαρρυθμίσεις, παρεμβάσεις και άλλες δραστηριότητες. Κύριο χαρακτηριστικό της εφαρμογής της Ηχοπαιδαγωγικής είναι **η διαρκής προσήλωση στην κατανόηση της πραγματικότητας και των ηχητικών συμβάντων της σε όλη τους την έκταση**, χωρίς να παραβλέπεται, να παρακάμπτεται και να αγνοείται άνευ αιτίας οτιδήποτε.

1.5. Ένα παράδειγμα για την εφαρμογή. Αν αναλογιστούμε μια στιγμή στη σχολική μονάδα, όπου το μάθημα - ακόμη και της Μουσικής - είναι σε εξέλιξη, ίσως παρατηρήσουμε πολλά στοιχεία του ήχου, που εν πρώτοις περνούν απαρατήρητα: κάποιος περιβαλλοντικός ήχος από το δρόμο, το προαύλιο, μια διπλανή τάξη, μιας συσκευής - π.χ. ένας ανεμιστήρας, το καλοριφέρ, ήχοι από τα καιρικά φαινόμενα, τη φύση, ήχοι δηλαδή κάθε λογής που φτάνουν στα αυτιά των ανθρώπων μέσα στην τάξη, αλλά κατά κανόνα δεν τους δίνεται καμία σημασία. Ο εκπαιδευτικός συνεχίζει να συνομιλεί με τους μαθητές του, ενδεχομένως η σχολική ορχήστρα παίζει το τραγούδι της, οι μαθητές συμμετέχουν στο μάθημα. Για την Ηχοπαιδαγωγική κάθε ήχος έχει σημασία και προσμετρείται επειδή έχει κάποιον πραγματικό ρόλο: επιδρά στην αισθητική, την

επικοινωνία και το αποτέλεσμα της διαδικασίας που γίνεται, είτε πρόκειται για μάθημα, είτε για συζήτηση, είτε για παίξιμο μουσικής κλπ.

2. Γενικές Γνώσεις

2.1. Κατά την εφαρμογή της ηχοπαιδαγωγικής έχει δημιουργηθεί εποπτικό και επιμορφωτικό υλικό, το οποίο είναι στη διάθεση του ενδιαφερόμενου να επιμορφωθεί με αυτοεπιμόρφωση. Το υλικό αυτό είναι:

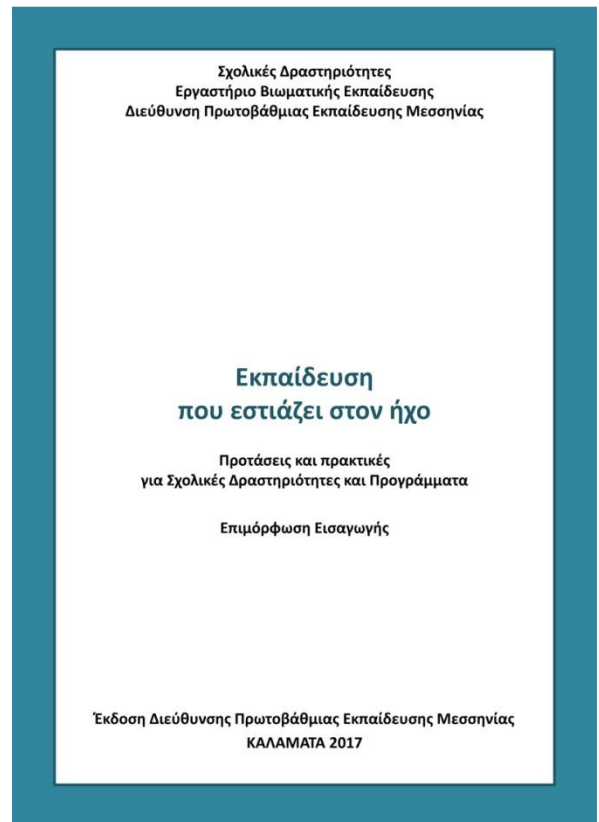
2.1.1. Η έκδοση «Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο. Προτάσεις και πρακτικές για σχολικές δραστηριότητες και προγράμματα - Επιμόρφωση Εισαγωγής» (εικόνα 2) (Σαρρής 2017α). Η έκδοση περιλαμβάνει τα μέρη:

α) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Εισαγωγικά: Σχολικές Δραστηριότητες και Ήχος.

Εκεί αναφέρονται οι «γενικές χρήσεις του ήχου στην Εκπαίδευση», «νεότερες χρήσεις του ήχου στην Εκπαίδευση», πρακτικές όπως οι «ηχοϊστορίες», οι «ηχοζωγραφίες», οι «μη συμβατικές παρτιτούρες», οι «δραστηριότητες ακρόασης», θέματα «ορχήστρας και οργανοπαικτικής», όπως τα «σχολικά μουσικά όργανα», τα «σωματικά κρουστά (body percussion)», τα «ηχητικά αντικείμενα» και «άλλες καινοτόμες ιδέες».

β) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Το εργαλείο μας: «ο γραμματισμός»

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια αναφορά στην αναγκαιότητα αλλά και τη χρησιμότητα του «γραμματισμού» στην ηχοπαιδαγωγική, με συγκεκριμένες αναφορές όπου πράττουμε «μετρώντας τον ήχο», όπως π.χ. με τη «συχνότητα», την «ένταση», τη «διάρκεια», τη «χροιά», όταν «καταγράφουμε τον ήχο, κάνουμε «απεικονίσεις», «μετρήσεις», «περιγραφές», «κινήσεις», χρησιμοποιούμε «μουσική γραφή» και τέλος όταν ασχολούμαστε με θέματα «Κοινωνίας – ήχου – γραμματισμού».

εικόνα 2

γ) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Προτάσεις και πρακτικές

Στο μέρος αυτό αναφέρονται «γραμματισμοί σχετικοί με τον ήχο και τη μουσική», όπως ο «ακουστικός γραμματισμός», ο «οργανολογικός γραμματισμός», ο «ρυθμικός γραμματισμός», ο «μορφολογικός γραμματισμός» και ο «κοινωνικο-ηχητικός γραμματισμός».

δ) ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Αντί συμπερασμάτων: ο «Κύριος Ήχος» και η «Κυρία Μουσική»

Στο τελευταίο αυτό κομμάτι της έκδοσης θίγονται γενικά και συμπερασματικά ζητήματα όπως η σχέση «Ήχου και Εκπαίδευσης» και «Μουσικής και Εκπαίδευσης».

2.1.2. Η έκδοση «Το Σχολικό Ακουστικό Αποτύπωμα στην Εκπαιδευτική Διαδικασία στο πλαίσιο των προγραμμάτων «Διάφανες Σημαίες» & «Εκπαίδευση που εστιάζει στον Ήχο» (εικόνα 3) (Σαρρής 2018α). Τα μέλη της έκδοσης περιλαμβάνουν:

α). Περιγραφή του προγράμματος «Διάφανες Σημαίες», που στοχεύει να δημιουργήσει έναν διαδραστικό ηλεκτρονικό χάρτη με προνομιακά ηχητικά περιβάλλοντα στην Ελλάδα.

β). Το ορισμό και τον τρόπο αξιοποίησης του «Σχολικού Ακουστικού Αποτυπώματος».

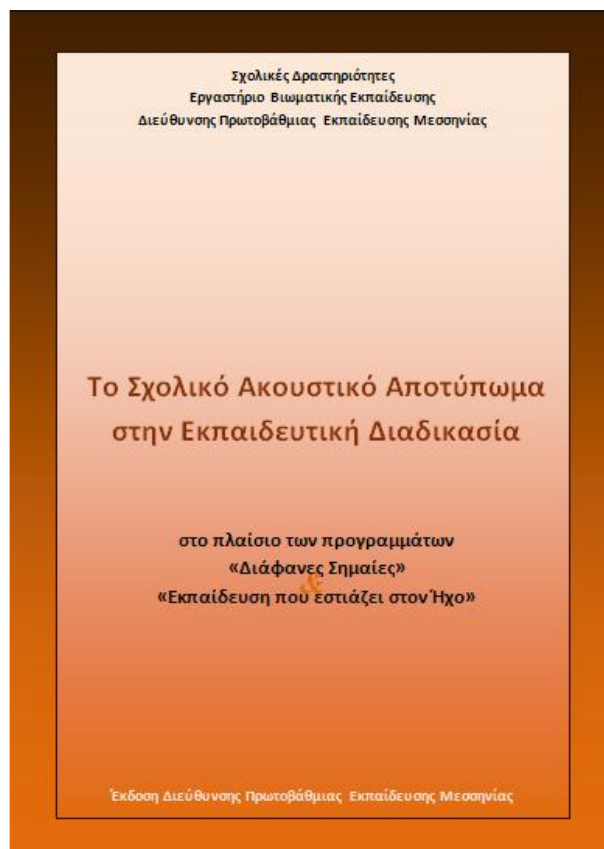
γ). Τα «κριτήρια για το ηχητικό περιβάλλον» που προκρίνουν ότι σε ένα σημείο του χάρτη μπορεί να αναρτηθεί μια «διάφανη σημαία». Τα κριτήρια αυτά μονολεκτικά αναφέρονται ως «αξιόκιστα» (ηχητικά περιβάλλοντα), «απήχηση», «ομαλότητα», «διαχείριση» και «τεκμηρίωση» σε σχέση με τα περιβάλλοντα αυτά. Περισσότερα, όμως, για να γίνουν κατανοητοί οι όροι αυτοί θα βρει κανείς εντός της έκδοσης.

δ) Δραστηριότητες σχετικά με το Σχολικό Ακουστικό Αποτύπωμα.

ε) Ζητήματα που αφορούν «μετρήσεις και καταγραφές» του ηχητικού περιβάλλοντος για να παρατηρηθεί το Σχολικό Ακουστικό Αποτύπωμα.

στ) Μια εκτενής αναφορά στην εφαρμογή (για ταμπλέτες και κινητά) «φασματόμετρο» ήχου και τέλος

ζ) προτάσεις για τις δράσεις σχετικά με το Σχολικό Ακουστικό Αποτύπωμα.

εικόνα 3

3. Παιδαγωγικό υπόβαθρο: Το «λεξικό»

3.1. Πέραν των βασικών και γενικών γνώσεων για τις εφαρμογές του Ήχου στην Εκπαίδευση, οι οποίες περιγράφονται στις δύο προαναφερόμενες εκδόσεις (Σαρρής 2017, 2018), κατά την ανάπτυξη της Ηχοπαιδαγωγικής, έγινε μια περεταίρω προσπάθεια κωδικοποίησης των κοινών στοιχείων που έχει μια «κοινωνία» βασισμένη στον Ήχο, με την εκπαιδευτική – μαθητική «κοινωνία». Στοιχεία και έννοιες της παιδαγωγικής, αντιστοιχίστηκαν με στοιχεία και έννοιες του «κόσμου του ήχου», οδηγώντας μας σε έννοιες της «ηχοπαιδαγωγικής». Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε μια σελίδα όπου χρησιμοποιήθηκε ως εποπτικό υλικό, με έναν πίνακα (πίνακας 1) στον οποίο φαίνεται η αντιστοίχιση των εννοιών αυτών:

Αντίληψη ενδεικτικών εννοιών της «εκπαίδευσης που εστιάζει στον ήχο»			
Έννοιες (σε ενότητες, αλφαβητικά)	«Ηχοκεντρική Αντίληψη»	Επεξηγήσεις	
Περιβάλλον	Αντικείμενα	Ηχητικά αντικείμενα	Η ποιότητα – λειτουργικότητα του αντικειμένου αντανακλάται στον ήχο μάλλον, παρά στην εικόνα. Επίσης, στη σύγχρονη μουσική όλα είναι δυναμικοί μουσικοί – δημιουργικοί ήχοι με μουσικό νόημα.
	Γράμματα – Σχήματα	Εικόνες καταγραφής ήχων	Οι εγγράμματα πρακτικές και συμβάσεις είναι ξεκάθαρες και διακριτές σε σχέση με τις προφορικές.
	Θόρυβος	Μουσικό υλικό	Κριτική ηχητική αντίληψη «χωρίς προκαταλήψεις».
	Κίνηση	Ήχος	Μια ρεαλιστική συνεπαγωγή. Κάθε κίνηση μπορεί να γίνει ακουστεί με το «κατάλληλων διαστάσεων» αυτή.
	Λειτουργικότητα Κτιρίου	Ηχητικότητα Κτιρίου	Αφορά στο ηχητικό περιβάλλον και την ικανότητα να απορροφώνται / παράγονται ήχοι από το χώρο.
	Λευκό χαρτί	Αθόρυβο Περιβάλλον	Μεταφορικό παράδειγμα για να γίνει κατανοητή η σημασία της ησυχίας για την έναρξη των πάντων.
	Φωτογραφία	Εγγραφή	Συνειδητοποίηση για τον «πολιτισμό της εικόνας»
Πρόσωπα	Αρχηγός Ομάδας	Μαέστρος	Μια ιδιότητα που απορρέει από την κοινή αποδοχή (σύμβαση) όλων και τη δέσμευση να τηρούνται οι οδηγίες, όταν όλες οι ευθύνες ανήκουν σε αυτόν/ήν.
	Γονείς - Κηδεμόνες	Επιμελητές Ορχήστρας	Μια προφανής αλλά και καθοριστική ευθύνη
	Μαθητής/Μαθήτρια	Μουσικός	Επιμελείται τα «μουσικά όργανα», την «προετοιμασία», την «ηχητική» παρουσία του/της.
	Μαθητική Ομάδα	Ορχήστρα	Το επιτυχές συνολικό άκουσμα/αποτέλεσμα είναι που σηματοδοτεί την ύπαρξη της Ομάδας.
	Σχολική Κοινότητα	Κοινότητα Ακροατών	Με την έννοια μιας «ακροαματικής κοινότητας», με πρώτηστη ιδιότητα την ικανότητα ακοής/αντίληψης.
Διαδικασία	Αξιολόγηση Μαθητών	Κριτικές Συναυλίας	Με την προϋπόθεση ότι ο «κριτικός» χαιρεί εκτιμήσεως. Η Συναυλία εμπεριέχει και όλες τις «πρόβες», σηματοδοτεί την επιτυχή διεξαγωγή τους.
	Δημιουργικότητα	Έμπνευση	Η καρδιά της δημιουργικότητας, σημείο ελεύθερης σκέψης.
	Διαφωνία	Διφωνία	Μια αποδεκτή σύνθεση δύο διαφορετικών εκδοχών.
	Εξέταση	Ερμηνεία	Με το «άγχος» και την απόλαυση της ολοκλήρωσης.
	Εργασία για το σπίτι	Προετοιμασία για την πρόβα	Θετική και συνειδητή αντίληψη της ανάγκης για κόπο.
	Μάθημα	Σουίτα	Μια αρμονική σύνθεση διαφορετικών μερών με ένα νόημα.
	Ομαδική Εργασία	Πρόβα Ορχήστρας	Η κρίσιμη σημασία των δεξιοτήτων ομαδικής δράσης
	Συζήτηση	Ενορχήστρωση	Ένα «θέμα» με πολλές προσεγγίσεις, σε μια διαδικασία μετουσίωσης σε κοινή αντίληψη/έκφραση της ομάδας.
	Σχέδιο Μαθήματος	Μορφή/Φόρμα	Το μάθημα είναι μια μικρή σύνθεση με τα αποτελέσματα της «αρχής-μέσης-τέλους», ενός μουσικού έργου.
	Πρόοδος	Ρυθμός	Σηματοδοτείται αναφορικά με το πριν και το μετά.
Συμπεριφορά	Αταίριαστο	Θόρυβος	Μια ρεαλιστική χρήση του «θορύβου» στην καθημερινότητα.
	Αδιαφορία	Απουσία	Η αδιαφορία μας καθιστά ανενεργούς/ές χωρίς παρουσία.
	Αυτοσυγκράτηση	Μουσική (ερμηνεία)	Να παίζεις μουσική είναι διαδικασία «επιλογής» και «οργάνωσης» (ηχητικών) υλικών, συμπεριφορών, πράξεων με διαρκείς διαδικασίες αυτοελέγχου και ευθύνης.
	Αφαίρεση / Αφηρημάδα	Κάφωση/ Απομάκρυνση	Η συμμετοχή στη διαδικασία είναι μια διαρκής – και επίπονη – διαδικασία ενεργούς παρουσίας, συμμετοχής και διάδραση (ικανότητα «ακοής») που αν εκλείψουν σημαίνει ότι «δεν-ακούω-είμαι-αλλού».
	Διατάραξη	Διακοπή	Αυτό που πραγματικά συμβαίνει είναι ότι σταματούν όλα και αλλάζει η πορεία της δραστηριότητας.
	Έξαρση – ένταση	Παραφωνία - Παραμόρφωση	Μια μορφής αποχή-διαφοροποίηση από τη διαδικασία.
	Ομαδική δράση (Ομαδικότητα)	Ορχηστρική δράση	Μια επιπλέον μεταφορική έκφραση σχετικά με την Ομάδα.
Συνεργασία	Πολυφωνία	Ο απαραίτητος όρος «σύνθεσης της διαφορετικότητας» για ένα αποτέλεσμα που πραγματικά ωφελεί όλους/ες.	

Πίνακας 1

3.2. Ο πίνακας αυτός προέρχεται από εργασία σχετικά με την «Ηχοπαιδαγωγική» ή «Ηχοκεντρική εκπαίδευση» (Σαρρής 2017β:934). Σε αυτή περιλαμβάνονται χρήσιμα στοιχεία για κάθε εκπαιδευτικό και για κάθε διδακτικό αντικείμενο. Ιδιαίτερα για το Μάθημα της Μουσικής, ωστόσο, το θεωρητικό υπόβαθρο της Ηχοπαιδαγωγικής βασίζεται στην κριτική αντιμετώπιση των μουσικών φαινομένων, έτσι όπως παρουσιάζονται από την κριτική παιδαγωγική. Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να φανεί χρήσιμη στο εκπαιδευτική η έννοια του «Κριτικού Μουσικού Γραμματισμού» (Σαρρής 2016), μια έννοια που συμβάλλει στην ανάλυση μουσικών εννοιών μέσα από το εργαλείο του γραμματισμού και επανα-σύνθεσή τους σύμφωνα με τις παιδαγωγικές μας ανάγκες.

3.3. Επειδή η ηχοπαιδαγωγική έχει πολλές δραστηριότητες, κατασκευές και προγράμματα που μπορούν να εφαρμοστούν ως αυτοτελή πρότζεκτ, προσφέρεται και για Σχολικές Δραστηριότητες (Σαρρής 2007β, 2015α), οι οποίες όλα αυτά τα χρόνια εφαρμόζονται στο σχολείο.

3.4. Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε πως θέματα του ήχου στην εκπαίδευση απασχολούν το Ελληνικό Εκπαιδευτικό σύστημα από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα τουλάχιστον, με το «Σχολείο Εργασίας», (Σαρρής 2007α).

4. Κατασκευές

4.1. Η Ηχοπαιδαγωγική, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1, αντιλαμβάνεται όλα τα αντικείμενα ως δυνάμει «ηχητικά αντικείμενα». Η διαδικασία αυτή ενέχει το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού, ως μια διαδικασία ελεύθερη μεν, βασισμένη σε βαθιά γνώση των κανόνων δε. Ο αυτοσχεδιασμός αυτός, έχει κοινά στοιχεία με όλες τις περιπτώσεις όπου στην εκπαιδευτική διαδικασία δημιουργούμε υλικό με τρόπο «αυτοσχέδιο», τρόπο που ενώ φαίνεται εύκολος και γρήγορος κρύβει μέσα του μακράιωνα, καλά κατασταλαγμένη και άρτια δομημένη εμπειρία επί του θέματος που αφορά το υλικό αυτό. Το υλικό αυτό αποκαλούμε «αυτοσχέδιο εποπτικό υλικό (Σαρρής, 2009)», και στην περίπτωση της ηχοπαιδαγωγικής αυτό αφορά τον ήχο και τα χαρακτηριστικά του.

εικόνα 4

4.2. Οι «πνευσίφρουστοι σωλήνες» (εικόνα 4), δηλαδή μουσικοί χαρτοσωλήνες κατασκευασμένοι με συγκεκριμένο τρόπο ώστε να παράγουν νότες ως «πνευστά», αλλά με «κρούση», είναι ένα από τα μουσικά – ηχητικά όργανα της ηχοπαιδαγωγικής. Επινοήθηκαν το 2004 στο Πολιτιστικό Εργαστήριο του Παντείου Πανεπιστημίου και υπάρχουν διαθέσιμες οδηγίες για την κατασκευή τόσο των «πνευσίφρουστων σωλήνων» όσο και του συγγενούς τους «χαρτοφώνου» (Σαρρής 2006).

εικόνα 5

4.3. Το «περιβαλλοντόφωνο» (εικόνα 5), λειτουργεί ως ένας «ανεστραμένος» μουσικός (πνευσίφρουστος) σωλήνας που μας βοηθά να ακούμε «χορδισμένο» το περιβάλλον, εξ ου και η ονομασία του. Υπάρχουν και γι' αυτό δημοσιευμένες και ελεύθερα προσβάσιμες οδηγίες κατασκευής και ενδεικτικής αξιοποίησης (Σαρρής 2015β).

4.4. Το «μουσείο ακοής», επίσης, είναι η εφαρμογή της ιδέας συγκέντρωσης αντικειμένων που σχετίζονται με τον ήχο, την ακοή και τη μουσική, συγκροτημένα ως ένα «αφήγημα», μια ιστορία, όπως ακριβώς αυτές που λένε τα εκθέματα σε κάθε μουσείο που τα βρίσκουμε με μια συνοχή, μια σειρά που οδηγεί σε μία «αφήγηση» (Σαρρής 2018β).

5. Επιμορφωτικές Δράσεις

5.1. Στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής της Ηχοπαιδαγωγικής, πραγματοποιήθηκε, κατόπιν εθνικής πρόσκλησης προς όλους τους Εκπαιδευτικούς, δια μέσου των Διευθύνσεων Εκπαίδευσής τους, εθνική επιμόρφωση στην «Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο» (εικόνα 6).

5.2. Η επιμόρφωση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Εθνικού Επιστημονικού Δικτύου Εκπαίδευσης «Ήχος: Περιβάλλον, Άνθρωπος, Πολιτισμός», το οποίο συντονίζεται από την ΔΠΕ Μεσσηνίας, με συμμετοχή στις επιτροπές του άνω των σαράντα πέντε (45) Ακαδημαϊκών Δασκάλων από τα Πανεπιστήμια όλης της χώρας (<http://sound.sch.gr>).

5.3. Η επιμόρφωση αυτή έγινε εξ αποστάσεως και ασύγχρονα, αρκετά πριν εφαρμοστούν σε μεγάλο βαθμό οι σύγχρονες επιμορφώσεις με πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης, λόγω της πανδημίας.

5.4. Μια διαδικτυακή επιμόρφωση - εργαστήριο με τις συνθήκες της τηλε-επιμόρφωσης, όπου ο εμπυχωτής χρησιμοποιεί συγκεκριμένες τεχνικές επικοινωνίας και συνεργασίας με τους συμμετέχοντες πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2021 (εικόνα 4).

5.5. Το εργαστήριο πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διημερίδας «Η παιδαγωγική της Reggio Emilia: Δυνατότητες και προκλήσεις στα Ελληνικά Σχολεία» (εικόνα 7).

Για το σκοπό αυτό, έγινε μια σύντομη αντιπαραβολή των βασικών στοιχείων της παιδαγωγικής Reggio Emilia με την Ηχοπαιδαγωγική (σχήμα 1). Στο μεταξύ είχαν ήδη αναπτυχθεί οι πρώτες πρακτικές της Ηχοπαιδαγωγικής στη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση και επιμόρφωση. Στις πρακτικές αυτές τα ηχητικά δεδομένα είναι πλέον διαφορετικά, καθώς ο τρόπος που μεταδίδεται, κοινοποιείται, ελέγχεται, καταγράφεται και αναπαράγεται κάθε ήχος είναι πλέον διαφορετικά.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤ. & ΔΕΥΤ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Καλαμάτα, 08/06/2018
Α.Π.: 3473

ΠΡΟΣ: 1. Περιφερειακές Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας
2. Προϊσταμένους Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε. και Δ.Ε.
(δια των Περιφερειακών Διευθ. Εκπαίδευσής)
3. Γραφεία Σχολικών Συμβούλων Π.Ε. & Δ.Ε.
(δια των Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσής)
4. Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε. της χώρας
5. Υπεύθυνους Ακαδημίας Υγείας, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσής, Πολιτιστικών Θεμάτων και Σχολικών Δραστηριοτήτων (δια των Διευθύνσεων Εκπαίδευσής)
6. Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσής της χώρας
(δια των οικείων Περιφερειακών Διευθ. Εκπαίδευσής)
7. Ε.Κ.Φ.Ε., Κ.Ε.Δ.Δ.Υ., Κ.Ε.Π.Η.Μ.Ε.Τ., Κ.Ε.Υ.Π., Σ.Σ.Ν. της χώρας
(δια των οικείων Διευθύνσεων Π.Ε. και Δ.Ε.)
8. Σχολιαστές Δημόσια Σχολεία Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσής
9. Σχολικές Μονάδες (Εκπαιδευτικοί και Βοηθ. Προσωπικό) (δια των οικείων Διευθύνσεων Εκπαίδευσής)

ΚΟΙΝ: 1. Διεύθυνση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Εκπαίδευσής για την Αειφόρο Ταύτα Α' Εκπαίδευσής για το Περιβάλλον και την Αειφορία
2. Διεύθυνση Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσής Τμήμα Α' Σπουδών και Εφαρμογών Προγραμμάτων
3. Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας Διεύθυνση Υποστηρίξης Δράσεων Έρευνας και Καινοτομίας

Τίτλος του

Θέμα: Ανοιχτή διαδικτυακή επιμόρφωση για την «Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο» Ιούνιο – Οκτώβριο 2018

Στο πλαίσιο των επιμορφώσεων του Εθνικού Επιστημονικού Δικτύου Εκπαίδευσής «Ήχος: Περιβάλλον, Άνθρωπος, Πολιτισμός» (Έγκριση 17-18: Φ.16/149290/67129/Δ7/27-04-2018) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς και το βοηθητικό προσωπικό των σχολικών μονάδων της χώρας ανοιχτή διαδικτυακή επιμόρφωση με θέμα:

«Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο: Προτάσεις και πρακτικές για Σχολικές Δραστηριότητες και Προγράμματα».

Η επιμόρφωση γίνεται στον ιστότοπο του Δικτύου <http://sound.sch.gr> είναι εκτιμώμενης διάρκειας δύο ωρών και παρέχει βεβαίωση «επιστημονικής επιμόρφωσης εξειδίκευσης (αρτείο «pdf») με την ολοκλήρωση της επιμόρφωσης, η οποία μπορεί να γίνει μέχρι τον Οκτώβριο από οποιαδήποτε υπολογιστή, οποιαδήποτε στιγμή.

Πρόκειται για μια επιμόρφωση που στοχεύει να εισάγει τους ενδιαφερόμενους στις σύγχρονες αντιλήψεις για τον ήχο στην Εκπαίδευση και να μεταδώσει ιδέες και πρακτικές χρήσιμες για το έργο τους. Παράλληλα είναι το πρώτο βήμα για όσους και όσες επιθυμούν να αξιοποιήσουν στην τάξη τα προγράμματα «Διάφατος Σημείας» (για το ηχητικό περιβάλλον και το «ακουστικό αποτύπωμα» της σχολικής μονάδας) και «Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο» (για την ολιστική αξιοποίηση του ήχου στη δυναμική της τάξης), που υλοποιήθηκαν πιλοτικά στο πλαίσιο του Δικτύου την τρέχουσα χρονιά και προγραμματίζονται για υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο.

Περισσότερες πληροφορίες για την τρέχουσα επιμόρφωση, τα προγράμματα, το Δίκτυο καθώς και σχετικά εκπαιδευτικό-επιμορφωτικό υλικό θα βρουν οι ενδιαφερόμενοι στον ιστότοπο <http://sound.sch.gr>. Email επικοινωνίας είναι το sound@sch.gr.

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσής

Δημήτριος Ι. Οικονομούλος
Δάσκαλος

εικόνα 6

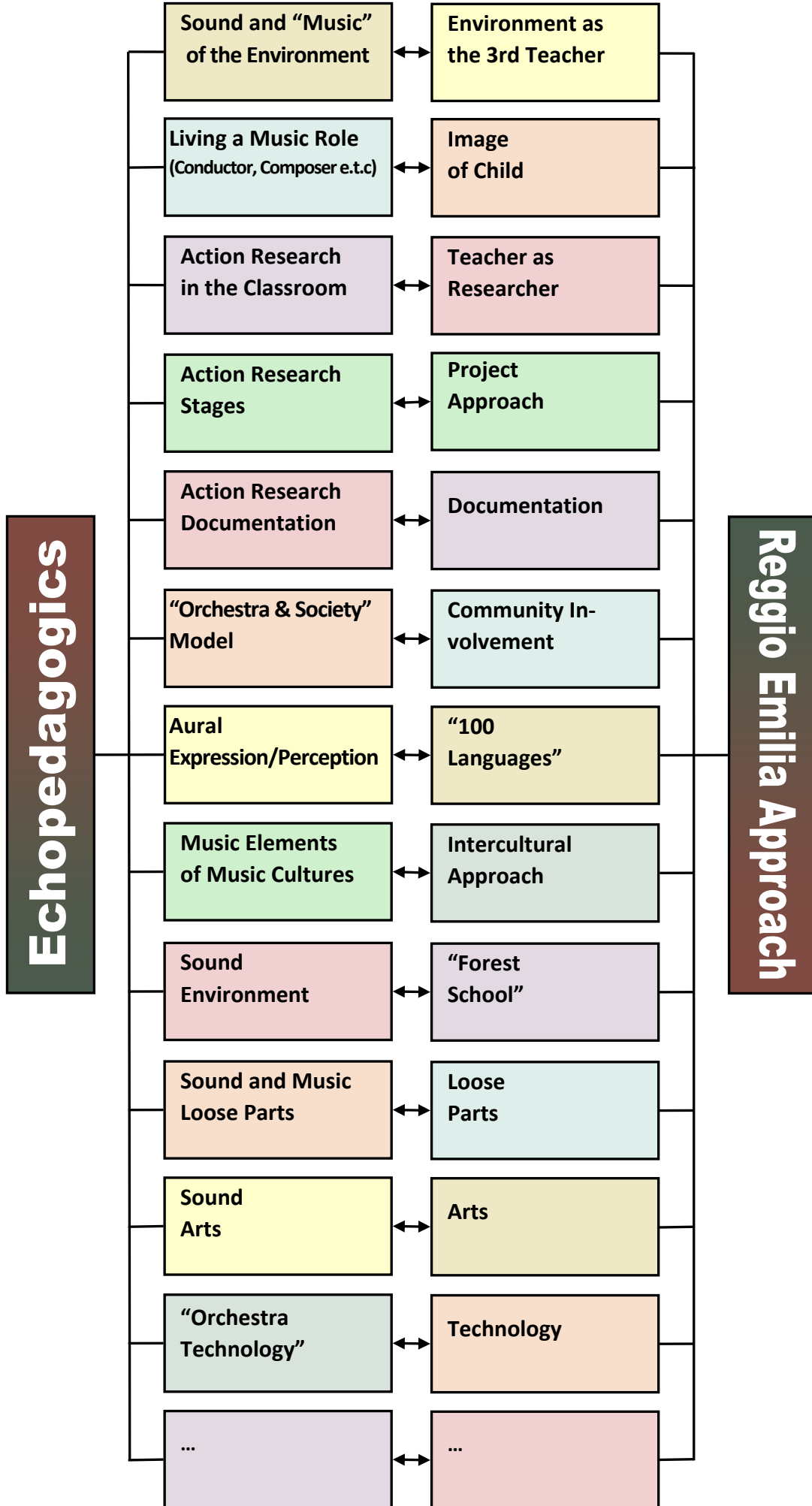
Reggio Emilia & Ηχοπαιδαγωγική
ONLINE WORKSHOP 26.06.2021 19:10-21:10

1η ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ
Η Παιδαγωγική της Reggio Emilia: Δυνατότητες & Προκλήσεις στα Ελληνικά Σχολεία

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΡΡΗΣ

R-I-N-G
Reggio Inspired Network of Greece

εικόνα 7

σχήμα 1

Βιβλιογραφία

- ΔΠΕ Μεσσηνίας (2017). *Ηχοπαιδαγωγική*. Καλαμάτα: ΔΠΕ Μεσσηνίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://edulab.sch.gr/gr/Projects-NSEN-SEHC-Echopedagogics-Education_that_focuses_on_Sound.htm>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2006). Πνευσίκρουστοι σωλήνες και χαρτόφωνο: μια γνωριμία με τις μουσικές «αναστοχαστικές» κατασκευές. Στο *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*. τ. 1. Αθήνα: Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. σ.σ. 79–88. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://www.academia.edu/41277732/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2007α). «Σιωπηρές Εργασίες», «διάπλασις» και «άσκησις της ακοής»: Το ηχητικό τοπίο στο ελληνικό σχολείο του 20ου αιώνα. Στο Αργυρίου, (2007). *Μουσική Παιδαγωγική στον 21ο αιώνα: Προκλήσεις, Προβλήματα, Προοπτικές. Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Μουσικής Αγωγής με Διεθνή Συμμετοχή 20–22 Απριλίου 2007*. σ.σ. 56–61. Αθήνα: Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://www.academia.edu/21336045/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2007β). «Άκου να δεις»: Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση μέσα από προγραμματικές δραστηριότητες. Στο *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*. Τ. 3. 1/07. σ.σ. 62–61. Αθήνα: Fagotto – Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://www.academia.edu/41280174/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2009α). Υπάρχει «Αυτοσχέδιο Εκπαιδευτικό Υλικό»; Μια διερεύνηση βασισμένη στο παράδειγμα του μαθήματος μουσικής. Στο Αργυρίου, Μ. – Καμπύλης, Π. (επ.). *Πρακτικά 3ου Συνεδρίου Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε.)*. «Η συμβολή του εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική πράξη: θεωρία και εφαρμογή στη Μουσική Εκπαίδευση». Αθήνα: Ε.Ε.Μ.Α.Π.Ε. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://www.academia.edu/21335618/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2015α). «Ήχος: Περιβάλλον, Άνθρωπος, Πολιτισμός»: Ο ήχος στις σχολικές δραστηριότητες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ετμεκτσόγλου, Ι. (επ.) (2015). *3ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση»*. 28–29–30 Ιουνίου 2014. Πρακτικά. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. σ.σ. 61–69. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://akousedu.wordpress.com/πρακτικα/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2015β). Οι μικροί οικο-ηχο-λόγοι στο γυμναστήριο ακοής»: Πρακτικές για μια αγωγή στον ήχο. Στο Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ετμεκτσόγλου, Ι. (επ.) (2015). *3ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση»*. 28–29–30 Ιουνίου 2014. Πρακτικά. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. σ.σ. 207–214. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://akousedu.wordpress.com/πρακτικα/>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2016). Σκιαγραφώντας τον Κριτικό Μουσικό Γραμματισμό. Στο Γούσιας, Φ. (επ.) *Τα Πρακτικά του 3ου Συνεδρίου: «Νέος Παιδαγωγός»*. Αθήνα: Νέος Παιδαγωγός. σ.σ. 3550–3562. σ.σ. 292–302. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://220.academia.edu/Sarris>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

- Σαρρής, Δ. (2017α). Εκπαίδευση που εστιάζει στον ήχο. Προτάσεις και πρακτικές για σχολικές δραστηριότητες και προγράμματα - Επιμόρφωση Εισαγωγής. Καλαμάτα: Εκδόσεις Δ.Π.Ε. Μεσσηνίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://edulab.sch.gr/stable/20170510.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2017β). «Ηχοπαιδαγωγική», «ηχοκεντρική εκπαίδευση» ή κάπως αλλιώς; Πρακτικές και δυνατότητες της Εκπαίδευσης που εστιάζει στον Ήχο. Στο Γούσιος, Φ. (επ.). *Τα πρακτικά του 4ου συνεδρίου «Νέος Παιδαγωγός», Αθήνα, 1 και 2 Απριλίου 2017*. Αθήνα: Νέος Παιδαγωγός. Σελ. 925–936. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://neospaidagogos.gr>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2018). *Το Σχολικό Ακουστικό Αποτύπωμα στην Εκπαιδευτική Διαδικασία στο πλαίσιο των προγραμμάτων «Διάφανες Σημείες» & «Εκπαίδευση που εστιάζει στον Ήχο»*. Καλαμάτα: Εκδόσεις Δ.Π.Ε. Μεσσηνίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://edulab.sch.gr/gr/Documentation-Publishings.htm#saa>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2018β). «Φτιάχνουμε ένα 'μουσείου ήχου και ακοής'»; πρακτικές για έναν «ηχητικό γραμματισμό» στο σχολείο. Μπουμπάρης, Ν., Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ματσίνο, Γ. (2018). *Ήχος, Θόρυβος, Περιβάλλον. Πρακτικά 4ου Συνεδρίου Ακουστικής Οικολογίας*. Μυτιλήνη – Κέρκυρα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. σ.σ. 175–185. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://econoiseconf.aegean.gr/uploads/Econoiseconf_Proceedings.pdf>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Σαρρής, Δ. (2020). «Ταξίδι στην πολιτεία του ήχου»: ηχο-κεντρικές εκπαιδευτικές πρακτικές για την δυναμική της τάξης. Στο Παπαρρηγόπουλος, Κ., Μνιέστρης, Α., Σαρρής, Δ. (επ.). *5ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ήχος, Βίωμα, Εκπαίδευση», Καλαμάτα 27-30 Σεπτεμβρίου 2018. Πρακτικά*. Καλαμάτα: Εκδόσεις ΔΠΕ Μεσσηνίας - Ε.Ε.Α.Ο. σ.σ. 127-136. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://edulab.sch.gr/stable/20201231_acouexpedu_Proceedings.pdf>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Παράρτημα: Άλλες προσβάσιμες εκδόσεις για τον ήχο στην Εκπαίδευση

- Etmektsoglou, I. Dionyssioy, Z., Mniestriss, A. (2020). *A sound-based education. For Listening, Appreciating, and Co-creating the soundscapes we live in*. Corfu: Ionian University. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://paki.webpages.auth.gr/eeao/wp-content/uploads/2020/08/A-SOUND-BASED-EDUCATION.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Γεωργάκη, Α. (2018). «Η δε γλαυξ ολολύζει»: η ακουστική επικοινωνία της ορνιθοπανίδας ως μέσο για τον ηχητικό και μουσικό εγγραμματισμό στο ψηφιακό σχολείο. Στο Μπουμπάρης, Ν., Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ματσίνο, Γ. *Ήχος, Θόρυβος, Περιβάλλον. Πρακτικά 4ου Συνεδρίου Ακουστικής Οικολογίας*. Μυτιλήνη – Κέρκυρα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. σ.σ. 350–365. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://econoiseconf.aegean.gr/uploads/Econoiseconf_Proceedings.pdf>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.
- Ετμεκτσόγλου, Ι. (2014). *Βασική Ορολογία Ακουστικής Οικολογίας για παιδιά και ενήλικες: Το ηχοτοπίο και οι σημασίες των ήχων του*. Κέρκυρα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://akouse.gr/wp/wp-content/uploads/2015/11/akouseOrologia.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Ετμεκτσόγλου, Ι. (2015). Εκπαίδευση στην Ακουστική Οικολογία για Παιδιά και Νέους με έμφαση σε θέματα Αισθητικής και Ηθικής του Ηλεκτρονικά Διαμεσολαβημένου Ήχου. Στο Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ετμεκτσόγλου, Ι. (επ.) (2015). *3ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση». 28–29–30 Ιουνίου 2014. Πρακτικά*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://akousedu.files.wordpress.com/2018/05/praktika-3o-sunedrio-akoustikis-oikologias1.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Ετμεκτσόγλου, Ι., Διονυσίου, Ζ., Μνιέστρης, Α. (2019). *Για μια Εκπαίδευση Βασισμένη στον Ήχο. Ακούγοντας, Κατανοώντας και συν-δημιουργώντας το Ηχοτοπίο στο οποίο ζούμε*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://raki.webpages.auth.gr/eeao/wp-content/uploads/2020/08/EYEL_gr.pdf>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Ζεπάτου, Β. Σπυρέλλης, Ν. (2007). Ο σχολικός χώρος και το ηχητικό του περιβάλλον. Στο *1ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία στην Ελλάδα σήμερα»*. Πρακτικά. Κέρκυρα: Τμήμα Μουσικών Σπουδών Ιονίου Πανεπιστημίου. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://sound.sch.gr/stable/Zepatou-Spyrellis-2007.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Ζόμπολας, Α., Μπαλάσκα, Μ., Ραβάνη, Ι. (2015). Αειφορική προσέγγιση ενός ηχοτοπίου αστικού περιβάλλοντος με εφαρμογή στη μαθησιακή διαδικασία. Στο Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ετμεκτσόγλου, Ι. (επ.) (2015). *3ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση». 28–29–30 Ιουνίου 2014. Πρακτικά*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. σ.σ. 201-206. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://akousedu.files.wordpress.com/2018/05/praktika-3o-sunedrio-akoustikis-oikologias1.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Κωστούλα, Τ. – Κεχαγιόγλου, Σ. (2005). *Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Ήχος και Φύση*. Πορόια: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ποροΐων Σερρών. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1179/3/1179.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Κωστούλα, Τ., Κεχαγιόγλου, Σ. (2005). *Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Ήχος και Φύση*. Πορόια: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ποροΐων Σερρών. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1179/3/1179.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Μπουμπάρης, Ν., Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ματσίνογ, Γ. (2018). *Ήχος, Θόρυβος, Περιβάλλον. Πρακτικά 4ου Συνεδρίου Ακουστικής Οικολογίας*. Μυτιλήνη – Κέρκυρα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <http://econoiseconf.aegean.gr/uploads/Econoiseconf_Proceedings.pdf>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Παπαρρηγόπουλος, Κ., Ετμεκτσόγλου, Ι. (επ.). (2015). *3ο Συνέδριο Ακουστικής Οικολογίας «Ακουστική Οικολογία και Εκπαίδευση». 28–29–30 Ιουνίου 2014. Πρακτικά*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ακουστικής Οικολογίας. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<https://akousedu.files.wordpress.com/2018/05/praktika-3o-sunedrio-akoustikis-oikologias1.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Τάτση, Κ., Κεχαγιόγλου, Σ. (επ.) (2005). *Ήχος και Φύση*. Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Κάτω Πορόια: ΥΠΕΠΘ–ΕΙΝ. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1179/3/1179.pdf>>. Προσπελάστηκε: 27/07/2021.

Το παρόν ανακτήθηκε από το <http://sarris.mysch.gr/site/echopedagogics2021/>

Παραπομπή APA: Σαρρής, Δ. (2021). *Ηχοπαιδαγωγική: Μια σύντομη, χρηστική εισαγωγή*. Καλαμάτα: Εκπαιδευτικό Εργαστήριο Ήχου. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://sarris.mysch.gr/site/echopedagogics2021/>>.